

Osmaniye Ağzı Sözlüğü

Hazırlayan
Dr. Murat Gök

ISBN: 978-625-7305-55-6

1. Baskı
Aralık, 2021 / Ankara

Yayın Sertifika No
46683

Matbaa Sertifika No
46682

Grafiker®
Yayınları

Yayın No: 421

Web: grafikeryayin.com

Kapak ve Sayfa Tasarımı
Baskı ve Cilt

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Oğuzlar Mahallesi

1396. Cadde No: 6/A

06520 Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

Kitabın hukuksal ve bilimsel sorumluluğu yazarına aittir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	5
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	9
KISALTMALAR.....	13
GİRİŞ.....	15
Sözlüğün Amacı, Düzeni ve Kullanılan Yöntem ve Teknik.....	15

BİRİNCİ BÖLÜM OSMANİYE İLİ

OSMANİYE’NİN COĞRAFİ VE TARİHİ DURUMU.....	19
1. İlin Coğrafi Özellikleri.....	19
2. Osmaniye’nin Tarihi.....	20
3. İlin Boylara Dayalı Yapısı.....	28

İKİNCİ BÖLÜM

SÖZLÜK.....	35
OSMANİYE’DE DERLEME YERLERİ.....	367
KAYNAKÇA.....	371
ÖZGEÇMİŞ.....	387

ÖNSÖZ

Derleme çalışması, yaşayan dilin değişen ve gelişen malzemesini tespit ederek ve ortaya koyarak canlı dilin gelişme şeklini belirlemede fayda sağlar. Böylece dilin değişmesini, gelişmesini ve karakterini de tespit etmeye yardımcı olur. Aynı zamanda dilin her tür özelliğini kayıt altına alarak kaybolmasını engeller. Bu konuda Derleme Sözlüğü önemli bir mesafe kaydetmiştir. Ancak dil değişen ve gelişen canlı bir varlık olduğu için derlemeye de sınır koymak mümkün değildir. Bu durum derlemenin de dil gibi dinamizm gerektiren bir çalışma olduğunu gösterir. Yapılan her derleme çalışması birbirini tamamlamaktadır. Bu çalışmadaki amacımız Osmaniye Ağızlarının söz varlığını bir araya getirerek ve Derleme Sözlüğüne alınmış sözcüklerin farklı şekil ve anlamlarını tespit ederek Derleme Sözlüğüne katkıda bulunmaktır. Böylece araştırmacıların ağız kelimelerinin ses, şekil ve anlamlarını karşılaştırmalarına yardımcı olabilmektir. Bu sözlük ile Derleme Sözlüğünde olmayan bazı sözcükleri tespit edecek, bazı kelimelerin de yanlışlıklarının veya farklılıklarının tespitine yardımcı olacak malzeme sağlamayı ümit ediyoruz. Aynı zamanda bu sözlük ağızlardaki kelimelerin ses, şekil özellikleri ve anlam olayları için malzeme sağlayacak, sözcük köklerinin ve anlamlarının tespitinde yardımcı olacak malzeme sunacaktır. Bu sözlüğün ağız sınıflandırması ve Türkçe'nin dil haritasının çıkarılmasında da yardımcı olacak veriler sunacağı fikrindeyiz.

Bu çalışmada sunulan kelimeler, 2013 yılından beri Osmaniye'de yaptığımız film, ses kayıtları, tanık olduğumuz kelimelerin fişlenmesi ile elde edilen malzemelerden oluşmaktadır. Sözlük, Osmaniye Merkez mahalleleri, Merkez köyler, Bahçe İlçesi, Düziçi İlçesi, Hasanbeyli İlçesi, Kadirli İlçesi, Sumbas İlçesi, Toprakkale İlçesi ve bunlara bağlı kasaba ve köylerden yüz yirmi yedi yerleşim yerinden derleme yoluyla elde edilen kelimelerden oluşmaktadır.

Osmaniye Merkez: Hacı Osmanlı, Alibekirli, Gebeli Mahallelerinden, Araplı, Akyar, Bahçe, Cebel (Yarpuz), Çağşak, Çardak, Çona, Dağıstan, Değirmenocağı, Dereli, Dereobası, Dervişli, Fakıuşağı, Endel, Hemite (Gökcedam), Kanlıgeçit, Karacalar, Karagedik, Karatepe, Kaypak, Kazmaca, Kırıklı, Kırmacı, Kırmıtlı, Köyyeri, Nohuttepe, Oruçgazi, Sakarcalık, Sakızgediği, Selimiye, Şekerdere, Tehçi, Yeniköy köylerinden derleme yapıldı.

Bahçe İlçesi: Bahçe merkezi, Arıcaklı, Arıklıkaş, Bekdemir, Bilalick, Burgaçlı, Cumafaklı, Gökmustafa, İnderesi, Kızlaç köylerinden derleme yapıldı.

Düziçi İlçesi: Düziçi Merkezi, Atalan, Akçakoyun, Bostanlar, Çatak, Çerçi-oğlu, Çitlik, Çunur, Ellek, Farsak, Gökçayır, Gümüş, Haruniye, Karagedik, Kaşobası, İnderesi Peçenek, Pirsultanlı, Selviler, Yeşildere, Zindağan köylerinden derleme yapıldı.

Hasanbeyli İlçesi: Hasanbeyli Merkezi, Çolaklı, Karayiğit, Kızıldere, Yarıkkışla, Yeşilyurt köylerinden derleme yapıldı.

Kadirli İlçesi: Kadirli Merkezi, Ağmasat, Amberargı, Aşağı Bozkuyu, Aydınlar, Azaplı, Bahadırlı, Bekereci, Cıgıcık, Congaza, Çöpler, Çöplüler, Çukurköprü, Dervişli, Dikenli, Göçmen, Hardallık, Kabayar, Karabacak, Karatepe, Kayseri, Kasdal, Kızılömerli, Kızıyusuflu, Kiremitli, Kümbet, Narlıkışla, Oruçbey, Öksüzlü, Savrun, Sofular, Uzuneşgiler, Yukarı Bozkuyu, Zindoğan Yaylası'ndan derleme yapıldı.

Sumbas İlçesi: Sumbas Merkezi, Akdam, Çiçeklidere, Esemli, Gafarlı, Halilibrahimli, Kızılömerli, Mehmetli, Taşköprü, Yeşilyayla köylerinden derleme yapıldı.

6

Toprakkale İlçesi: Toprakkale Merkezi, Aslanpınarı, Göçmenler Mahallesi, Karataş Mahallesi, Kumarlı Mahallesi, Lale Gölü, Sazlık, Sayhöyük, Tüysüz köylerinden derleme yapıldı.

Toplam yüz yirmi yedi yerleşim yerinden derleme yapılmış ve derleme işlemini tamamlanmıştır. Bu çalışma Osmaniyeli İleri Ağızları isimli çalışmamızın devamı niteliğindedir.

Derlenen kelimeler; **kekmeç:** Gaga. (B6), **şırlāk torbā:** Parlak çuval. (K19) **şifşir-:** Kötüleyerek, kışkırtmak. (M15) gibi bugün standart Türkçede kullanılmayan; standart Türkçede bulunup yöreden yöreye farklı ses ve söyleyiş farklılığı olan, **şinā:** Kağının tahta tekerleğinin dışındaki demir çember. (K18), **şinā:** Tahta tekerleğin dışındaki demir çember. (M13); **şindicek:** Şimdi. (D20), **şindicik:** Şimdi. (K30), **şindiçik:** Şimdi. (M23); standart Türkçede bulunup yöreden yöreye farklı anlama sahip kelimelerden **şirelen-:** 1. Şekerlenmek. 2. Şire bulaşmak. 3. Şire bulaşığı olmak. (M19), **şireli:** Şekerli, tatlı. (M10), **şirincelik ye-:** Kız verildikten sonra yenen ağır tatlısı, eskiden helva, lokum. (M8), **şirinni' gel-:** [şirinliği gelmek] Tadı, şeker gelmek, tatlanmak, şekerlenmek. (B1) gibi kelimelerden oluşmaktadır.

Sözlükte kapsamı aşacağını düşündüğümüz için kelimelerin köken araştırmasına inilmemiştir.

Osmaniye Ağzı Sözlüğünde arkaik kelimeler de az değildir. Bunları da ilimizdeki kullanımıyla ses ve şeklini bozmadan vermeye çalıştık.

Bir yandan derlemeye devam edilirken bir yandan da kayıtları yazıya geçirmek için tezimizde kullanacağımız transkripsiyon alfabesinin taslağı oluşturuldu. Transkripsiyon alfabesi oluşturulurken birçok ağız çalışması taranmış ve kendi transkripsiyon alfabemiz oluşturulmuştur. Kullandığımız transkripsiyon alfabesi oluşturulurken Tuncer Gülensoy'un Türk Fonetik Transkripsiyonu Üzerine isimli makalesinden, Çetin Pekacar ve Figen Dilek'in Uluslararası Fonetik Alfabe ve Türkiye'de Ağız Araştırmaları isimli makalelerinden ve IPA'dan faydalanılmıştır.

Bu çalışmada ilk andan itibaren özellikle kaynak kişilere ulaşmada, derlemede yardımcı olan arkadaşlarıma, dostlarıma teşekkür ederim. Hiç tanımadıkları hâlde bana kapılarını ve yüreklerini açıp beni misafir ederek benden seslerini, sözlerini gönüllerini esirgemeyerek bana yardımcı olan, sayıları üç yüz elli kişiyi bulan Osmaniyeli büyüklerimin, hemşehrilerimin tek tek, ayrı ayrı ellerinden öper, kendilerine şükranlarımı sunarım, Hakkın rahmetine kavuşanlara Yüce Allah'tan gani gani rahmet dilerim.